

PalaeoDiversiStyria. *Paleokrajina Štajerske in njena biodiverziteteta od prazgodovine do odkritja Novega sveta*

Jesen 2016 je bogato obrodila sadove dosedanjega sodelovanja slovenskih in avstrijskih strokovnjakov na področju doseganja trajnostnega razvoja naravne in kulturne dediščine. Takšno sodelovanje ima na Štajerskem skupne korenine že v uspešnih projektih InterArch-Steiermark in BorderArch-Steiermark, ki sta bila izpeljana v okviru programa Interreg SI-AT 2007-2013.

Okrilje novega programa čezmejnega sodelovanja **Interreg V-A Slovenija-Avstrija 2014-20** podpira uspešne projekte, ki prispevajo k skladnemu razvoju obeh čezmejnih regij. Prednostna os tega programa je namreč varstvo okolja in spodbujanje učinkovite rabe virov ter doseganje trajnostnega razvoja naravne in kulturne dediščine.

V sklopu omenjenega sodelovanja se je s 1. oktobrom 2016 začel projekt *Paleokrajina Štajerske in njena biodiverziteteta od prazgodovine do odkritja Novega sveta - PalaeoDiversiStyria*. Sofinanciranje s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) v obliki 1.122.725 EUR od skupnega proračuna 1.320.853 EUR, pa bo v 36 mesecih trajanja projekta pripomoglo k realizaciji skupnih projektnih ciljev.

Mednarodno strokovno ekipo kot vodilni partner usmerja Univerzalni muzej Joanneum. Z zmožnostmi in specializiranimi znanji sodelujejo tudi projektni partnerji iz Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, oddelkov Univerze v Gradcu in Mariboru (Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede) s pripadajočima botaničnima vrtovoma, občine Hoče-Slivnica in trške občine Großklein. Vsi sodelujoči partnerji bodo skupaj omogočili revitalizacijo arheološko in paleobotanično raziskanih avtohtonih, a pozabljenih kultiviranih rastlinskih vrst ter vzpostavitev genske banke. Izjemnega pomena bo biotska obogatitev kulturne krajine in vključevanje tega v zavest prebivalcev. Raznoverstnost kultiviranih rastlin bo spodbudila in predvsem omogočila

Fakulteta za kmetijstvo
in biosistemske vede

lokalnim proizvajalcem, da ponudijo nove gastronomske izdelke in tako ob poudarku na lokalni arheološki dediščini obogatijo tudi turistično ponudbo krajev.

Arheološka najdišča ne stojijo izolirana v prostoru, ampak so integralni del kulturnih krajin, ki so nastale mnogo pred modernimi mejami. Še posebej velja to za območji Burgstallkogel pri Großkleinu v južni avstrijski Štajerski in Hoče-Slivnica pri Mariboru. Obe območji ležita sicer v različnih državah, vendar sta bili v preteklosti del enotne kulturne krajine. Slovenska in avstrijska Štajerska sta namreč povezani ter prepleteni na številnih kulturnih in z naravnimi danostmi pogojenih področjih. Podobnosti prostora vzhodne Slovenije in južne avstrijske Štajerske, kot so geološka osnova, sestava tal in klimatski pogoji, so narekovale zelo soroden naravni in kulturnozgodovinski razvoj regije, ki se je izrazil tudi v zagotavljanju oskrbe s hrano. Vse to lahko razberemo tudi iz bogate arheološke dediščine, ki med drugim kaže na kmetijsko rabo tega prostora že od prve ustalitve človeka v času od mlajše kamene dobe naprej.

V zgodovini je bila za izbrano območje občin Großklein in Hoče- Slivnica značilna velika biološka raznovrstnost avtohtonih in kultiviranih rastlin, ki je skozi tisočletja oblikovala prehrambne navade ljudi. Sčasoma so postale te rastline z uvajanjem novih prekomorskih pridelkov potisnjene v ozadje ali celo popolnoma pozabljene. Kulturne rastline, ki jih danes gojijo na slovenskem in avstrijskem Štajerskem pa se bistveno razlikujejo od tistih, ki so jih naši predniki v prazgodovini gojili pred prelomnim odkritjem obeh Amerik.

Tekom projekta PaleoDiversiStyria, bomo s podatki pridobljenimi iz raziskanih arheoloških najdišč teh dveh pokrajin poiskali oprijemljive dokaze o obstoju nekaterih avtohtonih in starih, sedaj močno spremenjenih ali celo izginulih kulturnih rastlin. S kemično in mikroskopsko analizo je mogoče identificirati ostanke hrane tudi na več tisočletij stari keramiki in s tem pridobiti neposredne dokaze o pripravi živil v prazgodovini. Podatke o biodiverziteti avstrijske in slovenske Štajerske bomo pridobili s pomočjo starih **pisnih virov**, predvsem pa s **paleobotaničnimi in arheozoološki raziskavami**. Povezava teh interdisciplinarnih raziskav z znanjem sodobnih botaničnih in kmetijskih ved tvori osnovo za revitalizacijo gojenja, predelave in uporabe

Fakulteta za kmetijstvo
in biosistemske vede

prvobitnih, a danes pozabljenih rastlinskih vrst. Arheološka dediščina bo s projektom PaleoDiversiStyria postala nosilec identitete turističnih izdelkov, pri prebivalcih obeh regij ter obiskovalcih pa se bo okrepila zavest o **pomenu varstva kulturne dediščine** ter njenega **vključevanja** v turistično ponudbo.

Z oživitvijo gojenja še obstoječih divjih in kultiviranih paleo-rastlinskih vrst bomo povečali izgubljeno biološko pestrost sadovnjakov, vrtov in polj in tako v regiji zmanjšali tudi pojavnost bolezni in škodljivcev. S tem bomo lahko izpostavili zanimive kulturne paleokrajine in tako doprinesli tudi k soustvarjanju lastne identitete regije in **dvigu zavesti o pomenu ohranjanja krajine**.

S ponovno uvedbo nekaterih starih kulturnih rastlin v poljedelstvu in gastronomiji ter predstavitvijo zgodbe, ki jo kultura pridobivanja in predelave hrane nosi s seboj, bo mogoče dvigniti turistično atraktivnost regije. V sklopu projekta bo nastala **linija kakovostnih izdelkov pod novo, skupno znamko in z lastno grafično podobo**. Tako se bodo lahko vsi vključeni v **mrežo lokalnih proizvajalk** in proizvajalcev še bolj domiselno predstavili novim kupcem ter obiskovalcem. Razmere na trgu terjajo vedno večjo inovativnost in iskrenost ponudnika, predvsem pa kakovost izdelka. Že **manjše spremembe za bolj kvalitetno proizvodnjo** pa današnji potrošniki prepoznajo kot dodatno vrednost. Z **različnimi delavnicami** bodo lokalni proizvajalci namreč povečali svoje znanje, s **sodelovanji na turističnih in kmetijskih sejmih** pa razširili svojo ponudbo.

Na obeh straneh meje bodo potekale lokalne, regionalne in mednarodne **prireditve**. Na informacijske dogodke, akcijske dneve, vodstva, tržnico z domačimi izdelki, arheološke ter botanične delavnice za lokalne prebivalce, šolarje in študente, bomo obiskovalce in proizvajalce povabili tudi s predstavitvijo na turističnih in kmetijskih sejmih ter dveh manjših razstavah. Na mednarodni ravni bodo organizirana tudi tri mednarodna strokovna srečanja.

Strokovnjaki bodo ovrednotili ostanke kulturnih rastlin in udomačenih živali, ki so bile pred projektom ali med njim znanstveno izkopani na izbranih arheoloških najdiščih v regiji. Raziskave razvoja naravne krajine zadnjih 10.000 let pa bodo osredotočene predvsem na divje rastlinske in

Fakulteta za kmetijstvo
in biosistemske vede

živalske vrste. Nova znanja in spoznanja bodo obiskovalcem na voljo tudi v obliki digitalnih rekonstrukcij, dokumentarnih filmov in interaktivnih orodij v prosto dostopni spletni in tiskani obliki. Aktivno obujanje avtohtonih in starih kultiviranih rastlin si bodo lahko zainteresirani obiskovalci ogledali tudi *“in situ”* v demonstracijskem vrtu v Burgstallkoglu ter v Botaničnem vrtu Univerze v Mariboru v Pivoli. Posebej za to urejena kolekcijska in testna polja v Botaničnem vrtu v Hočah, kjer bodo vzpostavljeni pogoji za obuditev gojenja paleorastlin v domačem okolju in gensko banko, bo povezovala učna pot. Obe lokaciji bosta opremljeni z informacijskimi tablamami ter ponudniki/ce posebnih izdelkov iz paleorastlin v okolici bližnjega arheološkega najdišča.

V okviru projekta bodo v sodelovanju z lokalnimi proizvajalci/kami in ponudniki razviti poizkusni in predstavitveni izdelki. Prehranski izdelki, obrtni izdelki in izdelki eksperimentalne arheologije bodo izdelani iz identificiranih paleorastlin. Pri pripravi prehranskih izdelkov bomo sodelovali z Visoko šolo za gostinstvo in turizem Maribor in drugimi zunanji strokovnjakinjami in strokovnjaki. Za pripravo obrtnih izdelkov bomo pritegnili tudi strokovnjake s področja etnologije. Eksperimentalna arheologija se bo ukvarjala s konkretnimi vprašanji nastanka arheoloških najdb, da bi lahko s starimi tehnikami izdelovali turistične izdelke. Vsi razvojni procesi bodo natančno dokumentirani in zbrani v priročniku, ki bo del skupne znamke.

Obsežno poljudnoznanstveno publikacijo o rezultatih raziskav paleokrajine in rastlinskega sveta, *“Rastline, živali, ljudje in njihovo okolje skozi tisočletja”* bodo v novih, sodobno opremljenih informacijskih centrih v Hočah in Großkleinu, poleg demonstracijskih vrtičkov, dopolnjevale tudi atraktivne tiskovine. V njih bo moč najti podatke o izdelkih, njihovem nastanku, o arheološki dediščini v regiji ter informacije o projektu.

Obiskovalke in obiskovalce bomo preko vseh aktivnosti, povezanih z identiteto prostora, nagovorili in povabili k obiskovanju arheoloških najdišč in muzejev, za katere mogoče drugače sploh ne bi izvedeli. Z vsemi dodatnimi aktivnostmi bomo dosegli večjo raznolikost možnosti in kakovost preživljanja časa, ponudili nova doživetja ter podaljšali posameznikov obisk v regiji.

Fakulteta za kmetijstvo
in biosistemske vede

Inovativen pristop, ki ga prinaša projekt PaleoDiversiStyria, omogoča tako obogatitev krajine z nekoč že lastno biotsko raznolikostjo rastlinskih vrst, kot tudi prebivalcev, ki v njej živijo. Projekt nudi tudi možnosti, da bo skupen spomin na stare kulturne rastline in njihovo uporabo v prehranski proizvodnji pripomogel k ozaveščanju ljudi, da živijo v skupni kulturni krajini. Njihovo zavedanje in ponos na lokalno bogato kulturno, arheološko in paleobotanično dediščino, ki bo s projektom PalaeoDiversiStyria postala tudi nosilec novih idej in izdelkov, bo oplemenitila tudi lokalno in regionalno turistično ponudbo. Prednost našega pristopa je tudi, da je pod sicer enotno znamko mogoče razvijati zelo lokalno specifične produkte, vezane na značilnosti bližnjih arheoloških najdišč. Posamezne občine, turistična društva in proizvajalci bodo razvijali nove produkte z lastno zgodbo in s tem tudi širili prepoznavnost regije.

Fakulteta za kmetijstvo
in biosistemske vede

